

Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed

COLOFON

Dit rapport maakt deel uit van de reeks Onderzoeksrapporten
agentschap Onroerend Erfgoed.

Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 41 Registratie van een toevalsvondst langs de Bronnenweg, 2 te Gooik – Gooik (Provincie Vlaams -Brabant)

Een uitgave van agentschap Onroerend Erfgoed
Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid,
Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed
Published by the Flanders Heritage Agency
Scientific Institution of the Flemish Government,
Policy area Town and Country Planning, Housing Policy and Immovable Heritage

Verantwoordelijke uitgever: S. Vanblaere

agentschap Onroerend Erfgoed
Koning Albert II-laan 19 bus 5, 1210 Brussel
T +32 2 553 16 50
info@onroerenderfgoed.be
www.onroerenderfgoed.be

Dit werk wordt beschikbaar gemaakt onder de licentie Creative Commons
Naamsvermelding-GelijkDelen 3.0 Unported. Bezoek <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/> om een kopie te zien van de licentie of stuur een brief naar Creative Commons, 444 Castro Street, Suite 900, Mountain View, California, 94041, USA.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/> or send a letter to Creative Commons, 444 Castro Street, Suite 900, Mountain View, California, 94041, USA.

**Registratie van een toevalsvondst langs de
Bronnenweg, 2 te Gooik – Gooik
(Provincie Vlaams -Brabant)**

Rapportage

**Geert Vynckier, OE
Brigitte Cooremans, OE
De Grootte Koen, OE
An Lentacker, OE**

Terreinwerk

**Michel Hayen, OE
Michel Mulleners, OE
Jurgen Staf, OE
Rudi Roosen, OE
Joseph Wijnants, OE
Geert Vynckier, OE**

Tekenwerk

**André Detloff, OE
Geert Vynckier, OE**

Opmetingen

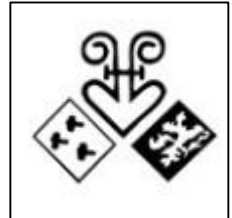
Johan Van Laecke, OE

Fotografie

**Kris Vandevorst, OE
Geert Vynckier, OE**

Dit rapport kwam tot stand in samenwerking met de volgende partners:

- Bestuur en leden van de Heemkundige Kring Gooik

- Gemeentebestuur Gooik

- Soprimat, beheer van wooncentra

- Hestia protect

- Zevarr bvba

ZEVARR BVBA

**Gooik – Gooik: Bronnenweg 2
GO13BR**

Administratieve fiche van het project

Uitvoerder (bedrijf, instelling, privépersoon)	agentschap Onroerend Erfgoed
Naamvergunninghouder machtiging	Geert Vynckier
Beheer en plaats van geregistreerde data en opgravingsdocumentatie	Depot-OE – Jekerstraat 10 – 3700 Tongeren
Beheer en plaats van vondsten en monsters	Depot-OE – Jekerstraat 10 – 3700 Tongeren
Dossiernummer	2013/413
Site-naam	GO13BR (Gooik 2013, Bronnenweg 2)
Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, plaats)	Vlaams-Brabant-Gooik – Gooik - Bronnenweg 2
Kadasterperceel (gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer(s))	Gooik, Afdeling 1, sectie B, perceel 105R2
Coördinaten	50°47'38,83"NB - 4°07'09,20"OL
Begin- en einddatum van uitvoering van het onderzoek	09/09/2013 en 08/10/2013
Relaties	Centrale Archeologisch Inventaris: ID: 60343
Trefwoorden	Vlaams-Brabant–Gooik–Gooik Archeologische objecten-bouwelementen-vaatwerk Archeologische sporen en uitgravingen-puinlagen – paalrestanten Gebouwen en structuren-verdedigingswerken-kastelen-burchten Late middeleeuwen - 14de – 15de eeuw Nieuwe tijd – 17de - 18de eeuw Toevalsvondst
Administratief toezicht	agentschap Onroerend Erfgoed Werner Wouters en Marc Brion

Inhoudsopgave

1. Inleiding	9
1.1 AANLEIDING EN UITVOERING VAN HET ONDERZOEK	9
1.2 DANKWOORD	10
2. Topografie en situering van de opgraving	11
3. Historisch kader en cartografische studie van de omgeving van de site	14
4. Resultaten van het archeologisch onderzoek	19
4.1 INLEIDING EN WERKWIJZE ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK	19
4.2 DE ARCHEOLOGISCHE SPOREN	20
4.2.1 <i>Restanten van de burcht</i>	22
4.2.2 <i>Restanten van het klooster</i>	27
4.3 DE ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN	27
4.3.1 <i>Metaal, glas, aardewerk en steen</i>	28
4.3.2 <i>Botmateriaal</i>	32
4.3.3 <i>Plantaardige resten</i>	33
5. Conclusie	38
6. Bibliografie	39
7. Digitale bijlagen	40
7.1 SPORENLIJST	
7.2 FOTO INVENTARIS	
7.3 FOTO'S	
7.4 PLANINVENTARIS	
7.5 ASSESSMENT AARDEWERK	

Figuren

Fig.1 <i>De werf tijdens het eerste bezoek op 06/09/2015.</i>	9
Fig.2 <i>Gooik (Goycke) op een detail van de kaart van Vlaanderen en Zeeland van Blaeu.</i>	11
Fig.3 <i>Topografische kaart met aanduiding van de plaats van de toevalsvondst.</i>	12
Fig.4 <i>Kadasterkaart met aanduiding van de plaats van de toevalsvondst.</i>	12
Fig.5 <i>DHM met aanduiding van de plaats van de toevalsvondst.</i>	13
Fig.6 <i>Bodemkaart met aanduiding van de plaats van de toevalsvondst.</i>	13
Fig.7 <i>Postkaart van Gooik vanuit het zuiden uit 1923 met het klooster aan de rechterzijde.</i>	14
Fig.8 <i>Het torentje van de kapel is de enigste restant van het oude klooster.</i>	15
Fig.9 <i>Deel en detail van de figuratieve en kadastrale kaart van Gooik uit begin 18de eeuw.</i>	16
Fig.10 <i>Figuratieve kaart en detail van de omgeving van de kerk van Gooik uit 1766.</i>	16
Fig.11 <i>Figuratieve kaart en detail van de omgeving van de kerk van Gooik uit 1766.</i>	16
Fig.12 <i>Detail van de figuratieve kaart van C. Everaert uit 1792.</i>	17
Fig.13 <i>Detail van de kaart van Ferraris: kaart 61.</i>	17
Fig.14 <i>Detail van de Atlas der buurtwegen.</i>	18
Fig.15 <i>Detail van de kaart van Popp.</i>	18
Fig.16 <i>Detail van de kaart van Vandermaelen.</i>	18
Fig.17 <i>Toestand van het terrein tijdens het eerste bezoek.</i>	19
Fig.18 <i>Het vrijleggen van de bakstenen muur.</i>	20
Fig.19 <i>De werkomstandigheden op het terrein tijdens het opschonen van de muur.</i>	20
Fig.20 <i>Luchtfoto met zicht op de werkput en de aanwezige sporen tijdens de eerste registratie.</i>	21
Fig.21 <i>Luchtfoto met zicht op de werkput en de sporen tijdens de tweede registratie.</i>	21
Fig.22 <i>Situering van de werkput en de ingetekende muren</i>	21
Fig.23 <i>Overzichtsplattegrond van de werkput met aanduiding van de sporen.</i>	23
Fig.24 <i>Profieltekening A met aanduiding van de sporen en vondstnummers.</i>	24
Fig.25 <i>Profieltekening B met aanduiding van de sporen en vondstnummers.</i>	24
Fig. 26 <i>Het metselwerk van de zware bakstenen funderingsmuur van de burcht.</i>	25
Fig. 27 <i>De westelijke zijde van de funderingsmuur van de burcht.</i>	25
Fig.28 <i>De kraagstenen in kalksteen.</i>	25
Fig.29 <i>De bakstenenparamentmuur verder opgebouwd op de kalkstenen muur.</i>	25
Fig.30 <i>Profiel B: de funderingsmuur van de burcht is duidelijk onderaan breder opgebouwd.</i>	25
Fig.31 <i>Profiel A.</i>	26

Fig.32 <i>De aanzet van de bakstenen fundering van de toren.</i>	26
Fig.33 <i>Restanten van een waterput tegen de burchtmuur.</i>	26
Fig.34 <i>Restanten van de burchtmuur en de toren in het zuidelijk profiel van de werkput.</i>	27
Fig.35 <i>De ondiep gefundeerde bakstenen muur in de hoek van het zuid- en oostprofiel.</i>	27
Fig.36 <i>De restanten van de funderingen van het oude klooster.</i>	27
Fig.37 <i>Het ijzeren mes.</i>	28
Fig.38 <i>Het handkanon uit de vulling van de waterput.</i>	28
Fig.39 <i>Een geglazuurd spinschijfje in Maaslands aardewerk.</i>	29
Fig.40 <i>Een selectie van het aangetroffen lokaal rood aardewerk.</i>	30
Fig.41 <i>Eén van de gekapte stenen in Ieperiaan kalksteen.</i>	31
Fig.42 <i>Enkele van de stenen profielen.</i>	31
Fig.43 <i>Het stenen profiel met een ingekraste pijl.</i>	31
Fig.44 <i>De sokkel in Doornikse kalksteen.</i>	31
Fig.45 <i>Benen mesheft.</i>	31
Fig.46 <i>Goudsbloem (<i>Calendula officinalis</i>).</i>	37
 Tabellen	
Tabel 1 <i>Determinatielijst van het botmateriaal.</i>	32
Tabel 2 <i>Zaden en vruchten aangetroffen in de verschillende onderzochte lagen van de gracht.</i>	36

1 Inleiding

1.1 AANLEIDING EN UITVOERING VAN HET ONDERZOEK

Op 4 september 2013 werd collega Hadewych Degryse, archeoloog van de Provincie Vlaams-Brabant, gecontacteerd door Jean-Paul De Loecker van de heemkundige kring Gooik. Tijdens graafwerken voor een nieuwbouw aan de Bronnenweg 2 te Gooik was een zware muurfundering in baksteen tevoorschijn gekomen (fig. 1). De betrokken bouwheer¹ bracht op 5 september het agentschap op de hoogte van deze vondst. Na telefonisch contact werd een overlegmoment ingeplant op 6 september op de site zelf samen met de bouwheer, de projectleider², de veiligheidscoördinator³ en de archeoloog van het agentschap. Er werd overeengekomen de werken even stil te leggen om de procedure van de toevalsvondst te starten en de registratie uit te voeren op 9 en 10 september. Er werd door de aannemer een graafmachine ter beschikking gesteld om de muur bloot te leggen.

Een maand later werd bij het uitbreiden van een kelder op dezelfde site een andere muurfundering aangesneden en werd het agentschap Onroerend Erfgoed wederom verwittigd. Deze bijkomende registratie gebeurde op 8 oktober. Op dat ogenblik kon eveneens een doorsnede van de in september geregistreerde muurfundering geregistreerd worden samen met het aangrenzende profiel en enkele opvullingslagen.

Het opgravingswerk werd uitgevoerd door één archeoloog⁴ en afwisselend drie technisch assistenten⁵. Het tekenwerk op het terrein werd verricht door de archeoloog. Johan Van Laecke⁶ kwam op 10 september en 4 oktober de nodige metingen verrichten op het terrein zodat de gegevens konden gegeorefereerd worden op de topografische kaart.

FIG. 1 De werf tijdens het eerste bezoek op 06/09/2013.

¹ Soprim@ NV.

² Zevarr bvba.

³ Hestia Protect.

⁴ Geert Vynckier, agentschap Onroerend Erfgoed.

⁵ Michel Hayen, Michel Mulleners, Jurgen Staf, Rudi Roosen en Joseph Wijnants, agentschap Onroerend Erfgoed.

⁶ Landmeter-Expert, agentschap Onroerend Erfgoed.

1.2 DANKWOORD

Veel dank gaat uit naar het gemeentebestuur en de heemkundige kring van Gooik voor hun steun en interesse bij deze toevalsvondst. Dhr. Michel Vanstallen, Soprim@, Dhr. Patrick Goddeau veiligheidscoördinator van Hestia Protect en Dhr. Joachim De Bock projectleider van Zevarr bvba willen we eveneens bedanken voor hun begrip, aandacht en logistieke steun.

Dank gaat ook uit naar de medewerkers van het agentschap Onroerend Erfgoed: Koen De Grootte voor het nalezen van de tekst en de determinatie van het aardewerk, An Lentacker voor de determinatie van het bot, Brigitte Cooremans voor het bestuderen van de plantaardige resten, Kristof Haneca voor het bestuderen van de houtstalen, Ingrid In 't Ven voor het nalezen van de bibliografie, Johan Van Laecke voor zijn meetwerk, uitzetten van meetpunten en het digitaliseren van de plannen, André Detloff voor het verwerken van de plannen tot bruikbare tekeningen voor dit rapport en het tekenen van de archeologische voorwerpen, de arbeiders, Michel Hayen, Michel Mulleners, Jurgen Staf, Rudi Roosen en Joseph Wijnants die op het terrein werkzaam waren en Nele Van Gemert voor het ontwerp van de omslag.

Werner Wouters en Marc Brion van de afdeling beheer van het agentschap Onroerend Erfgoed leverden belangrijke administratieve ondersteuning en toonden de nodige interesse voor de registratie van deze toevalsvondst.

2. Topografie en situering van de opgraving

Gooik ligt in het centrum van het Pajottenland, een streek die grofweg begrensd wordt door de Dender in het westen en de Zenne in het oosten. Het lag in het westen van het hertogdom Brabant en vormde het grensgebied met de graafschappen Vlaanderen en Henegouwen (fig. 2). Hierdoor werd het bijna constant bij conflicten betrokken⁷.

FIG. 2 Gooik (Goycke) op een detail van de kaart van Vlaanderen en Zeeland van Blaeu uit 1664. (© Scheepvaartmuseum Amsterdam).

Het landschap rond Gooik is licht golvend. Het onderzochte terrein (TAW: 45 -47 m) ligt net ten zuiden van het centrum van Gooik, op de rand van een zuidelijke helling van het Brabants plateau (fig. 3-4). Deze helling loopt af naar de vallei van de Molenbeek die samen met de Caloomeersen beek ten noordwesten en de Paddenbroekbeek ten zuidwesten van Gooik zorgen voor de drainage en de afwatering van de rondom gelegen hogere gebieden (fig. 5).

De site bevindt zich in op de zuidelijke rand van de zandleemstreek en ligt volgens de bodemkaart op antropogene bodems. De omliggende bodems (fig. 6) variëren van matig natte leembodems zonder profiel (Adp), matig droge leembodems zonder profiel (Acp), matig natte leembodems zonder profiel (Adp) en droge leembodems met textuur B horizont (Aba1) ten noorden van de site. Ten zuiden van de site bestaat de bodem van de vallei van de Molenbeek uit zeer natte leembodems zonder profiel (Afp) en hogerop matig droge leembodems zonder profiel (Acp).

⁷ Op fig. 2 aangeduid met een vlagje .

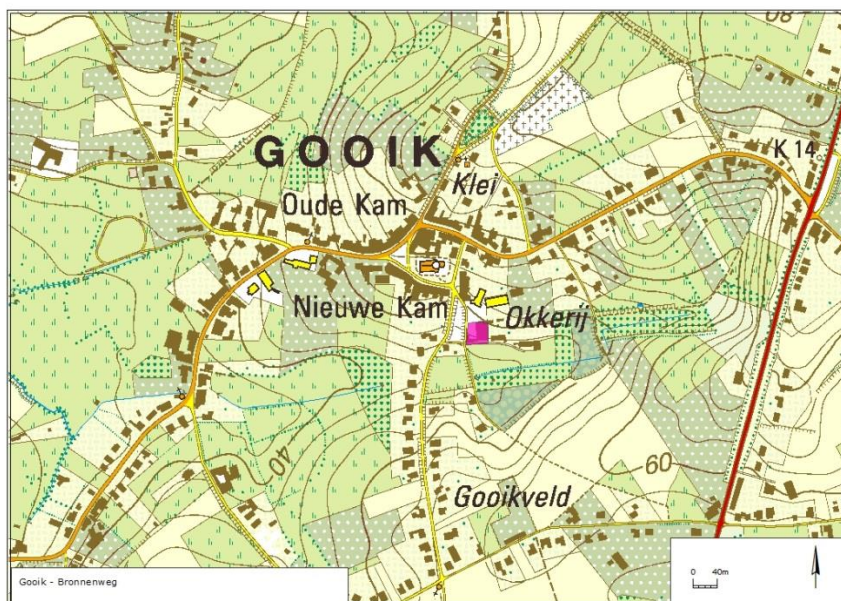

FIG. 3 Topografische kaart met aanduiding van de plaats van de toevalsvondst (© AGIV).

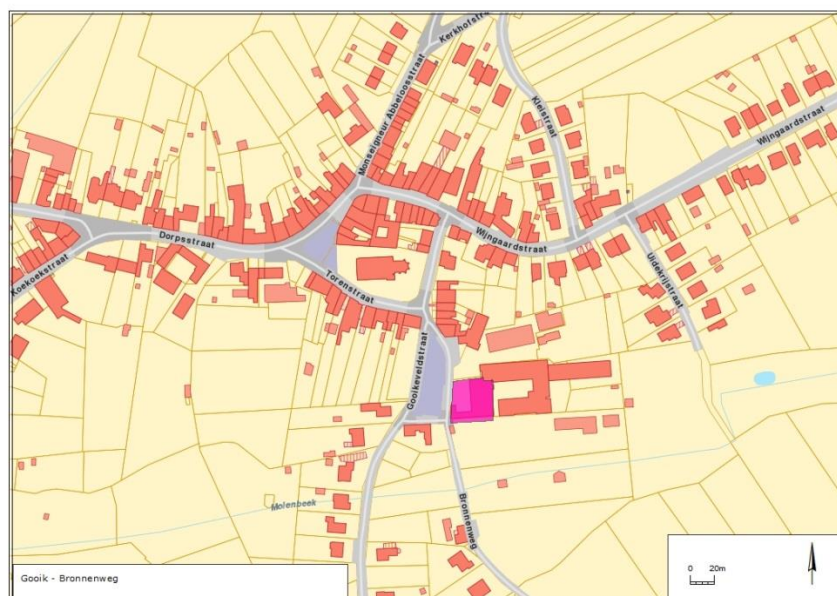

FIG. 4 Kadasterkaart met aanduiding van de plaats van de toevalsvondst (© AGIV).

3. Historisch kader en cartografische studie van de omgeving van de site

De geschiedenis van de burcht van Gooik zou volgens de historische bronnen beginnen in de 7de eeuw. Door een schenking van de weduwe van Pepijn van Landen werd Gooik een domein van de abdij van Nijvel. Op dit domein stond het dorpshof, waar de plaatsvervanger van de abdis, de hofjonker, zetelde. Later werd het omgevormd tot een motte die de zetel van de meier werd, de heer van het dorp. De abdij van Nijvel zorgde tevens voor de oprichting van de Sint-Niklaaskerk, de parochiekerk van Gooik. Op de plaats van de oude motte zou rond 1250 een begin van een kasteel gebouwd zijn door Arnout van Kraainem, heer van Gooik. Het kasteel wordt in de historische bronnen pas in de 14de eeuw voor het eerst vermeld en was in het begin beperkt tot een rechthoekig gebouw met uitkijktoren. Later, toen Gooik in het bezit kwam van de familie Grijsperes, werd het kasteel omgevormd tot zomerverblijf en jachtpaviljoen⁸.

Tijdens het conflict op het einde van de 17de eeuw tussen de Zuidelijke Nederlanden en de Fransen in de regeerperiode van Lodewijk de XIV, werd het kasteel belegerd door Franse maarschalk de Rosen. Het kasteel, waar zich Spaanse, Nederlandse en Engelse soldaten hadden verschanst, werd door de maarschalk belegerd onder zwaar kanonvuur. In de brieven van maarschalk de Rosen⁹ wordt het kasteel als volgt beschreven¹⁰: *het kasteel ligt nu helemaal in puin en het is jammer om zo'n mooi gebouw te moeten vernietigen, ... het kasteel was niet opgetrokken in de stijl van de Franse kastelen, ... het volledige gebouw is rechthoekig en aan de voorzijde staat een stoere toren met een ophaalbrug,... de bouwstijl laat vermoeden dat het kasteel werd opgericht in de 14de eeuw,... de zijkanten bestaan uit hoge muren en de vensters vertoonden allen tralies vanwaar de vijand ons beschoot,... aan de achterzijde van het kasteel staan twee hoge torens van ongeveer vijftig voet¹¹ hoog,... aan de voorzijde van het kasteel en aan de rechtervleugel bevinden zich twee vijvers en achteraan ligt een boomgaard.* Wanneer deze beschieting en de vernieling gebeurde is niet exact gekend. Men vermoedt op basis van archiefbronnen en parochieregisters dat dit in 1678 plaats vond¹² maar men is hier niet zeker van. Het kasteel zou nooit meer uit zijn puin herrijzen. Na de verwoesting werd het terrein blijkbaar totaal verlaten tot op het einde van de 19de eeuw. In 1888 werd een nieuw opgebouwd klooster in gebruik genomen. (fig. 7). Dit klooster werd afgebroken in 2013 om plaats te maken voor de uitbreiding van het oostelijk gelegen rusthuis Eyckenborch.

De percelen tussen de kerk en de burcht waren, zeker vanaf de 17de eeuw, ingevuld met een grote boerderij, bestaande uit meerdere gebouwen. Deze hoeve werd in 1786 vernieuwd of heropgebouwd door de baron van Gottignies en werd uiteindelijk afgebroken voor 1978¹³.

FIG. 7 Postkaart van Gooik vanuit het zuiden uit 1923 met het klooster aan de rechterzijde. (© www.delcampe.net)

⁸ Wynants, 1988, 1.

⁹ Er staat geen datum op zijn brieven.

¹⁰ Wynants, 1988, 4.

¹¹ Ongeveer 17 meter.

¹² Wynants, 1988, 2.

¹³ De Weerdt 1978, 117.

FIG. 8 *Het torentje van de kapel is het enige restant van het oude klooster.*

Meerdere historische kaarten geven bijkomende informatie over dit deel van Gooik. De oudste kaart die we konden opsporen dateert uit het begin van de 18de eeuw (fig. 9)¹⁴. Op deze kaart is de kerk, enkele lager gelegen gebouwen (boerderij) en het kasteel in opstand getekend.. Het uitzicht van het kasteel komt grotendeels overeen met de beschrijving die door de maarschalk Rosen opgetekend werd in één van zijn brieven. We zien een lang rechthoekig gebouw met zadeldak bestaande uit twee vleugels met in het noorden een stevige rechthoekig poortgebouw en aan de zuidkant twee ronde torens met spits dak. Alleen zien we aan de grote poort geen ophaalbrug en zijn de waterpartijen beperkt tot twee grote vijvers. Een jongere kaart uit 1766 van de hand van J.J. Caudrelier toont ons eveneens de kerk, de boerderij en burcht maar dan in plattegrond (fig. 10). Op deze kaart is de plaats ten zuiden van de kerk duidelijk opgevuld met gebouwen van een grote hoeve gerangschikt rond een binnenkoer. Het kasteel is hier niet afgebeeld maar rond het meest zuidelijke gebouw van de boerderij lijkt een aanduiding van een kleine verhevenheid te kunnen wijzen op de restanten van een gebouw mogelijks het kasteel, alhoewel het dan anders zou liggen ten opzichte van de vijvers. De vijvers verschillen hier eveneens van grootte ten opzichte van de vorige kaart. Een derde, in hetzelfde jaar vervaardigd door dezelfde landmeter maar met een ander kaartnummer, geeft ons exact hetzelfde beeld maar op de plaats waar het meest zuidelijke gebouwtje lag worden nu blijkbaar de resten en puin van een gebouw aangeduid (fig. 11). Een kaart uit het kerkarchief van Gooik uit 1792 van C. Everaert geeft wederom de gebouwen in opstand weer (fig. 12). De kerk is duidelijk verbouwd, de boerderijgebouwen zijn dezelfde gebleven maar er is geen enkele aanduiding meer zichtbaar dat in verband kan gebracht worden met het vernielde kasteel. Ook de kleinste van de twee vijvers is verdwenen. Dit geldt eveneens voor de kaart van Ferraris van 1771-1778 (fig.13), de Atlas der buurtwegen (fig. 14), de kaart van Popp (fig. 15) en de kaart van Vandermaelen (fig. 16).

¹⁴ Of het kasteel toen in puin lag, nog deels rechtstond of volledig was opgeruimd is niet gekend.

FIG. 9 Deel en detail van de figuratieve en kadastrale kaart van het dorp Gooik uit begin 18de eeuw. (© ARA België).

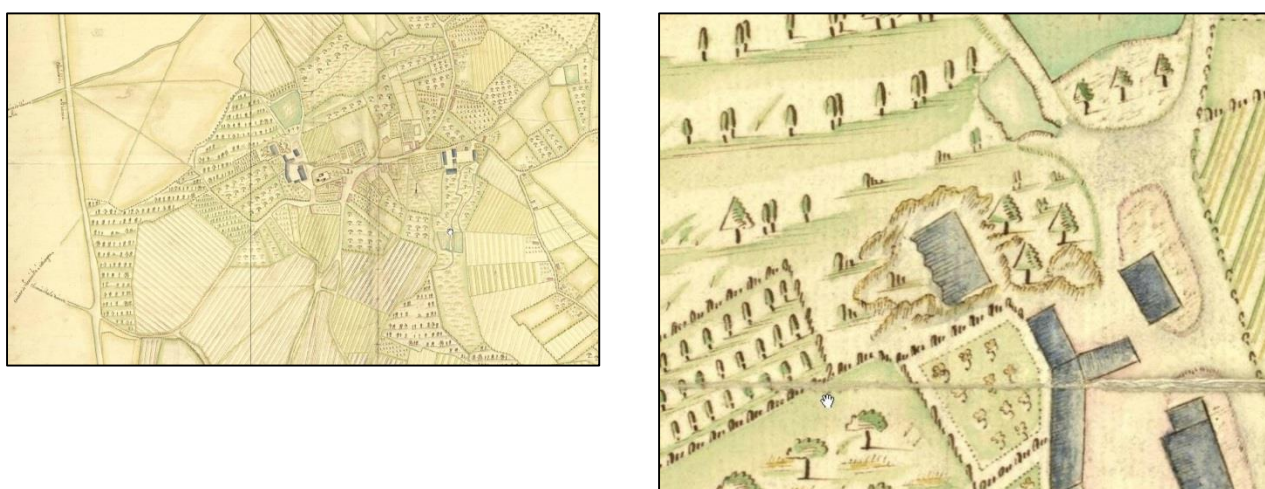

FIG. 10 Figuratieve kaart en detail van de omgeving van de kerk van Gooik (dorp en baronie), in Brabant, opgesteld door landmeter J. -J. Caudrelier in 1766. (© ARA België)

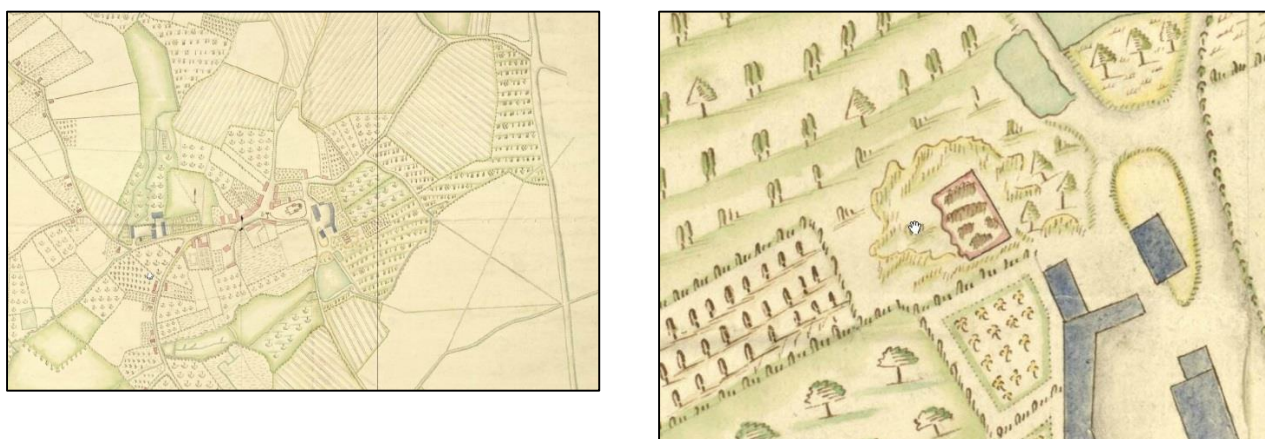

FIG. 11 Figuratieve en detail van de niet gecertifieerde kopie van de figuratieve kaart van de omgeving van de kerk van Gooik (dorp en baronie), in Brabant, opgesteld door landmeter J. -J. Caudrelier in 1766. (© ARA België)

FIG. 12 Detail van de figuratieve kaart van C. Everaert uit 1792. (© ARA Leuven¹⁵)

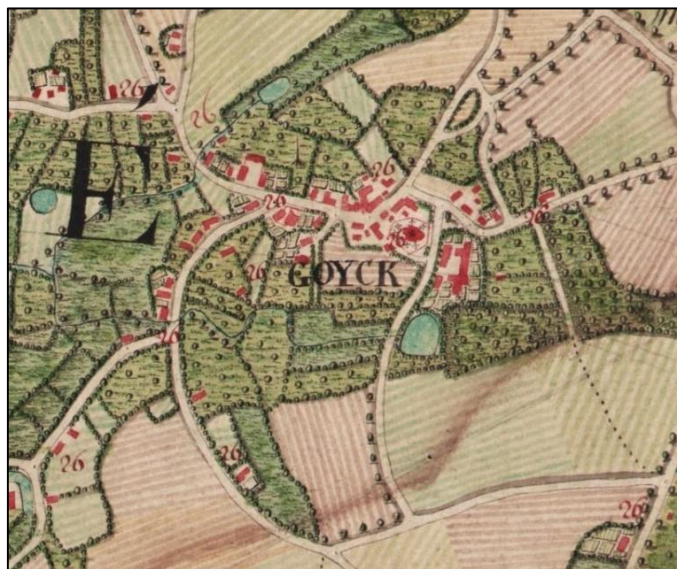

FIG. 13 Detail van de kaart van Ferraris: kaart 61. (© KBR)

¹⁵ Met dank aan de heemkundige kring van Gooik voor deze informatie.

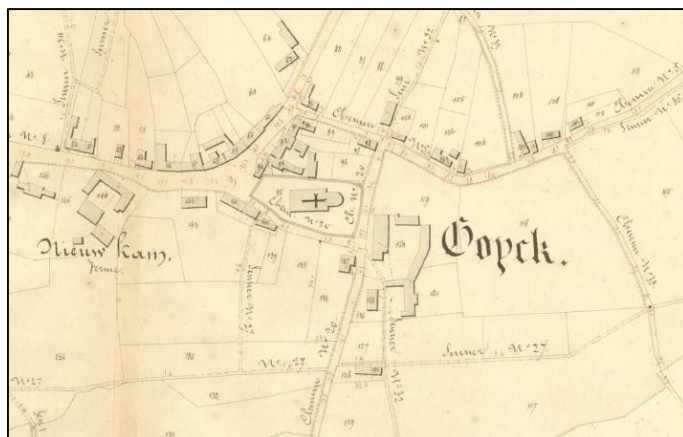

FIG. 14 Detail van de Atlas der buurtwegen. (© GIS Vlaams-Brabant)

FIG. 15 Detail van de kaart van Popp. (© KBR)

FIG. 16 Detail van de kaart van Vandermaelen. (© KBR)

4. Resultaten van het archeologisch onderzoek

4.1 INLEIDING EN WERKWIJZE ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

Tijdens het eerste bezoek aan het terrein op 09/09/2013 bleek het grondwater en de nabij gelegen bronnen - de straat heet niet voor niets Bronnenweg - een obstakel zou vormen bij het verder uitgraven, opschonen en registreren van de massieve bakstenen muur (fig. 17). Er werd besloten met een graafmachine tot op een bepaalde diepte te graven rond de muurfundering zonder last te hebben van het opkomende water (fig. 18). De uitgraving gebeurde onder begeleiding van een archeoloog van het agentschap Onroerend Erfgoed.

Aan beide zijden van de muur werd in noordelijke- en zuidelijke richting een vlak van 1 meter breed aangelegd. Zowel in westelijke- als oostelijke richting was het terrein zodanig omgewoeld en verstoord door de funderingen van het latere klooster en door oudere en recentere vergravingen dat besloten werd geen grotere vlakken aan te leggen. Ook het opkomende water ondersteunde deze beslissing (fig. 19). De restanten van deze bakstenen muur en van het latere klooster werden ingemeten.

Tijdens de tweede fase van de registratie op 08/10/2013 was een groot deel van de noord-zuid lopende muur weggegraven en kon aan de hand van een profiel de muur en een deel van de aansluitende gracht bekeken en verder geregistreerd worden. Enkele lagen van het grachtprofiel werden bemonsterd voor onderzoek van plantaardige resten. Restanten van een plank en een aangepunte paal, zichtbaar in het profiel, werden ingezameld voor eventueel dendrochronologisch onderzoek en houtsoort determinatie. Daarnaast kon ook een deel van een dwarse muur geregistreerd worden die aan de zuidzijde van het terrein tevoorschijn was gekomen.

FIG. 17 *Toestand van het terrein tijdens het eerste bezoek.*

FIG. 18 *Het vrijleggen van de bakstenen muur.*

FIG. 19 *De werkomstandigheden op het terrein tijdens het opschonen van de muur.*

4.2 DE ARCHEOLOGISCHE SPOREN

De archeologische sporen (fig. 20, 21 en 22) en bevindingen van de twee interventies worden hier samen besproken.

FIG. 20 Luchtfoto met zicht op de werkput en de aanwezige sporen tijdens de eerste registratie.

FIG. 21 Luchtfoto met zicht op de werkput en de aanwezige sporen tijdens de tweede registratie. (© Arial Media)

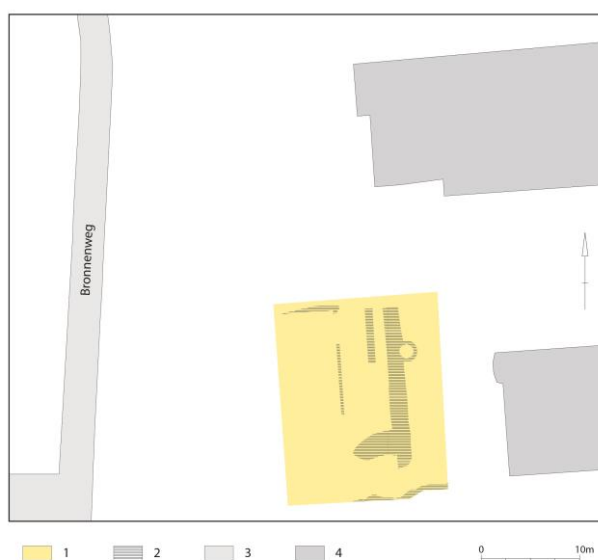

FIG. 22 Situering van de werkput en de ingetekende muren ten opzichte van de gebouwen en de Bronnenweg. 1: werkput, 2: aangetroffen muurrestanten, 3:wegen, 4: gebouwen.

4.2.1 Restanten van de burcht

Op het sporenplan en de ingetekende profielen zijn meerdere sporen van de burcht aan te duiden. De eerste sporen maken deel uit van een noord-zuid lopende massieve bakstenen funderingsmuur van ongeveer 150 - 180cm cm dik¹⁶. Ze is opgebouwd uit bakstenen¹⁷ en een geelwitte zandige kalkmortel (fig. 23, 24 en 25; S1). Deze werden in haaks/kruisverband gemetseld (fig. 26). De westzijde van deze funderingsmuur kreeg onderaan een paramentsteen in regelmatige rechthoekig gekapte blokken Ieperiaan of Nummulieten kalksteen en enkele in Gobertange zandkalksteen in verschillende formaten¹⁸. De dikte per horizontale rij is echter steeds dezelfde (fig. 27). De gebruikte mortel is dezelfde mortel die gebruikt werd bij de rest van de muur. Vanaf een bepaalde hoogte werd een schuin ingemetselde kraagsteen aangebracht (en fig. 23, S29, fig. 25, S29 en fig. 28) en werd dit parament verder opgebouwd met baksteen¹⁹ (fig. 30) waardoor een kalkstenen sokkel verkregen werd met daarop in vooraanzicht een bakstenen wand. Dit was op meerdere plaatsen zichtbaar en werd bevestigd in beide dwarsprofielen A en B (fig. 24 en fig. 25). In deze profielen kon worden vastgesteld dat de funderingsmuur onderaan 20cm breder was dan bovenaan (fig.25 en fig. 30). Dergelijke zorgvuldige afgewerkte zijde was derhalve zichtbaar aan de grachtkant. Deze funderingsmuur loopt verder in zuidelijke richting waar hij voor een groot deel in het verleden werd afgebroken voor het plaatsen van nutsleidingen. Toch liep deze muur waarschijnlijk door tot tegen de dwarse muur die tijdens de tweede fase van uitgraving aan het licht kwam (fig. 23, S18 en S29). Op deze laatste werden namelijk sporen aangetroffen waarvan we vermoeden dat het de aansluiting is op deze haakse muur. In het noorden werd de funderingsmuur van de burcht onderbroken door de later gegraven kelder van het afgebroken klooster. Op één plaats was in de fundering van de burcht een boog zichtbaar. Tegen de oostzijde van de muur werd na het afbreken van de burcht een grijsgroene zandige lemige opvullingslaag aangebracht om het terrein te nivelleren (fig. 24 en fig. 25, S19). Aan de westzijde werd het terrein eveneens opgevuld met een donkerbruine puinrijke opvullingslaag (fig. 24, S20 en fig. 31). Aan deze zijde van de muur werd vastgesteld dat er hier en daar restanten van humusrijkere opvullingslagen (fig. 25) aanwezig waren. Dit was het geval op de plaats waar de aanzet van een toren begon (fig. 23, S27 en S28) en was eveneens zichtbaar in het profiel van de tweede registratiefase (fig. 25 en fig. 30). Hier bevond zich op 40 cm ten westen van de funderingsmuur, die minstens nog 80 cm dieper liep²⁰, een ronde aangepunte paal met vlak ernaast enkele verticaal geplaatste planken. Al het aangetroffen hout was vervaardigd uit populieren- of wilgenhout (*Populus sp./Salix sp*) dat een lage graad van duurzaamheid heeft en dus zeker geen langdurige beschoeiing van een vijver of gracht²¹ kan zijn geweest. Tussen deze houtrestanten en de muur bestonden de opvullingslagen uit geel tot oranje lemige zand afgewisseld met baksteenfragment rijke lagen (fig. 25). Aan de andere zijde van de houten planken en paal waren de opvullingslagen eerder humeus en varieerden ze van grijsgroen lemig zand tot grijsgroen zandige leem. Uit enkele van deze lagen werden bodemonsters voor verder onderzoek van plantaardige resten genomen. Het geheel werd afgedekt met dezelfde grijsbruine puinrijke opvullingslaag die we aan beide zijden van de funderingsmuur aantreffen.

Aan de zuidzijde van de noord-zuid lopende burchtmuur werd een zware fundering van een ronde toren aangetroffen (fig. 25, S27 en fig. 32). De toren werd samen met de fundering van de burcht muur opgebouwd. Dezelfde mortel en bakstenen werden hiervoor aangewend. Deze torenfundering werd richting zuiden grotendeels vernield door latere graafwerken maar in het zuidelijk profiel van de werkput konden we de binnenzijde van deze toren duidelijk herkennen (fig. 23, S28). Ondanks de overlast van grondwater kon worden vastgesteld dat voor de toren geen kalkstenen parament gebruikt werd.

Een vierde spoor is een ronde bakstenen waterput die zich aan de noordoost zijde van de funderingsmuur bevond (fig. 23, S3 en fig. 32). Deze was in de funderingsmuur ingemetseld en opgebouwd met eenzelfde mortel en baksteensoort. De binnenafmeting bedroeg 150 cm, de buitenafmeting 220. De waterput was opgevuld met een grijsbruine tot roodbruine laag waarin talrijke grote baksteen- en natuursteen fragmenten zaten²². Deze waterput bevond zich aan de binnenzijde van de burcht.

¹⁶ 150 cm zonder en 180 cm met paramentsteen.

¹⁷ Baksteenformaat: 28 x 13 x 6 cm.

¹⁸ Met dank aan Dhr. Roland Dreesen voor de determinatie.

¹⁹ Baksteenformaat: 28 x 13 x 6 cm.

²⁰ Dit werd vastgesteld met een handboor.

²¹ Met dank aan collega Kristof Haneca voor de houtdeterminatie en de informatie.

²² Deze opvulling werd ongeveer 40cm uitgehaald door de Heemkundige kring van Gooik.

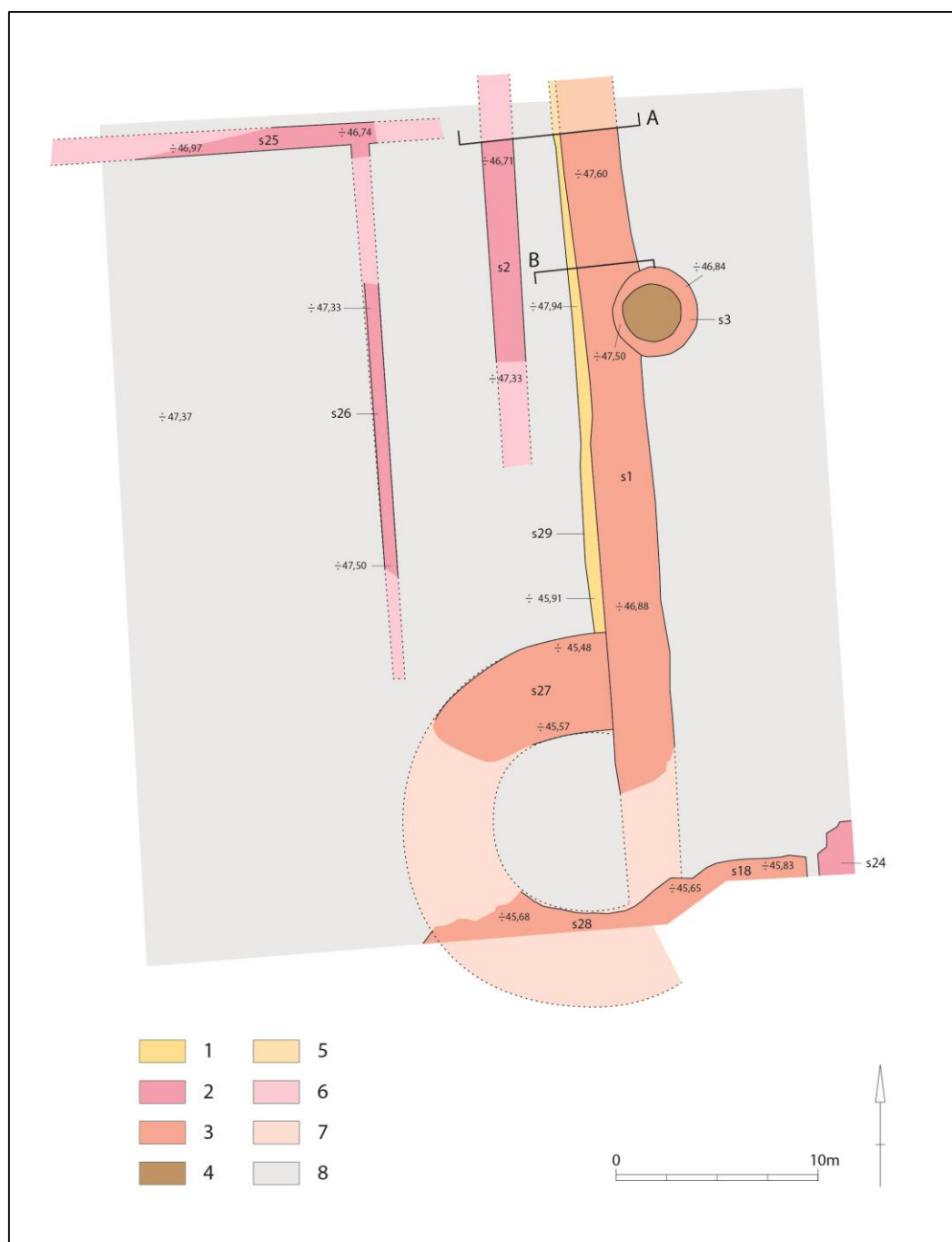

FIG. 23 Overzichtsplattegrond van de werkput met aanduiding van de sporen. 1:aangetroffen muuropbouw in kalksteen, 2: muurrestanten van het klooster in baksteen, 3: muurrestanten van de burcht in baksteen, 4: opvullingslaag in de waterput, 5: veronderstelde muuropbouw in kalksteen, 6: veronderstelde muuropbouw van het klooster in baksteen, 7: veronderstelde muuropbouw van de burcht in baksteen, 8: werkput. A-B: ingetekende profielen.

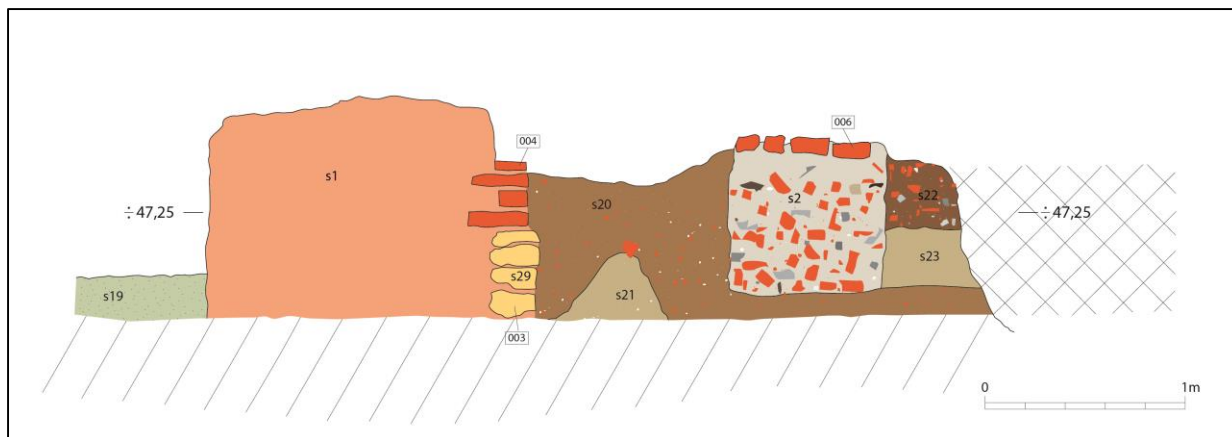

FIG. 24 Profieltekening A met aanduiding van de sporen en vondstnummers.

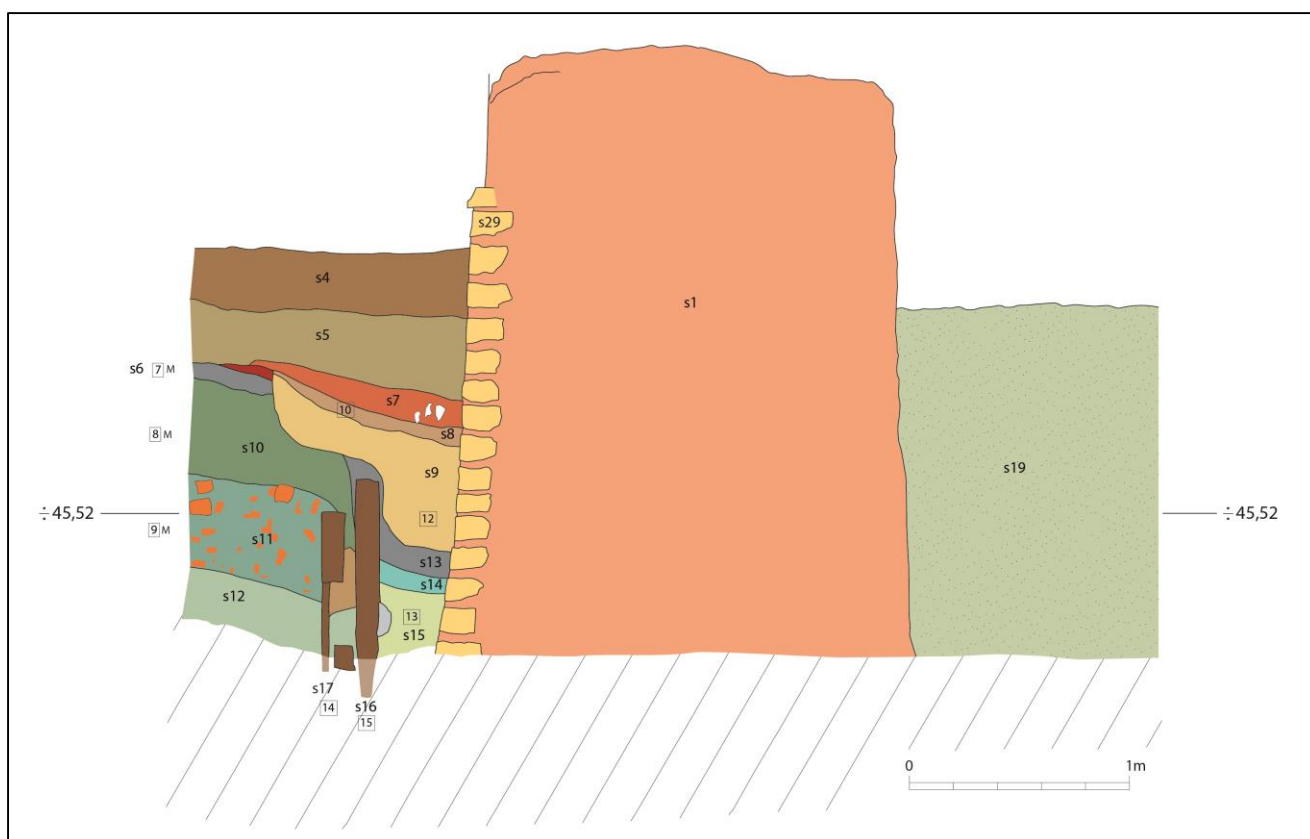

FIG. 25 Profieltekening B met aanduiding van de sporen en vondstnummers.

FIG. 26 Het metselwerk van de zware bakstenen funderingsmuur van de burcht.

FIG. 27 De westelijke zijde van de funderingsmuur van de burcht met de paramentsteen in kalksteen.

FIG. 28 De kraagstenen in kalksteen.

FIG. 29 De bakstenenparamentmuur verder opgebouwd op de kalkstenen muur.

FIG. 30 Profiel B: de funderingsmuur van de burcht is duidelijk onderaan breder opgebouwd.

FIG. 31 *Profiel A.*

FIG. 32 *De aanzet van de bakstenen fundering van de toren.*

FIG. 33 *Restanten van een waterput tegen de burchtmuur.*

In de tweede fase van de registratie werden in het zuidprofiel van de werkput, haaks op de noord-zuid lopende funderingsmuur, de restanten aangetroffen van een muur die qua opbouw, bakstenen en mortel volledig identiek is, in oostelijke richting stopt en blijkbaar afgesloten wordt met dezelfde kalkstenen paramentsteen (fig. 23, S18, S28; fig. 34). In de zuidoostelijke hoek van de werkput werd nog een hoek van een minder diep gefundeerde bakstenen muur aangetroffen (fig. 23, S24 en fig. 35). Waartoe deze hoek behoorde is niet duidelijk. Het instortingsgevaar en de instabiliteit van het profiel weerhielden ons ervan om dit verder te onderzoeken.

FIG. 34 Restanten van de burchtmuur en de toren in het zuidelijk profiel van de werkput.

FIG. 35 De ondiep gefundeerde bakstenen muur in de hoek van het zuid- en oostprofiel.

4.2.2 Restanten van het klooster²³

In het overige deel van de werkput konden enkele resten van bakstenen funderingen worden ingetekend (fig. 36). De gebruikte bakstenen²⁴ en mortel (lichtgrijze kalkmortel) verschilden volledig van de andere funderingen. Een eerste (fig. 23, S2), lopende van noord naar zuid, was slechts 80 cm diep vanaf het opgravingsniveau, en 80 cm breed. Op het sterk omgewoelde terrein werden nog enkele smallere funderingen aangetroffen. Een eerste (fig. 23, S26), lopende van noord naar zuid, was 40 cm breed; een tweede (fig. 23, S25), lopende van west naar oost en haaks op vorige, mat 50 cm.

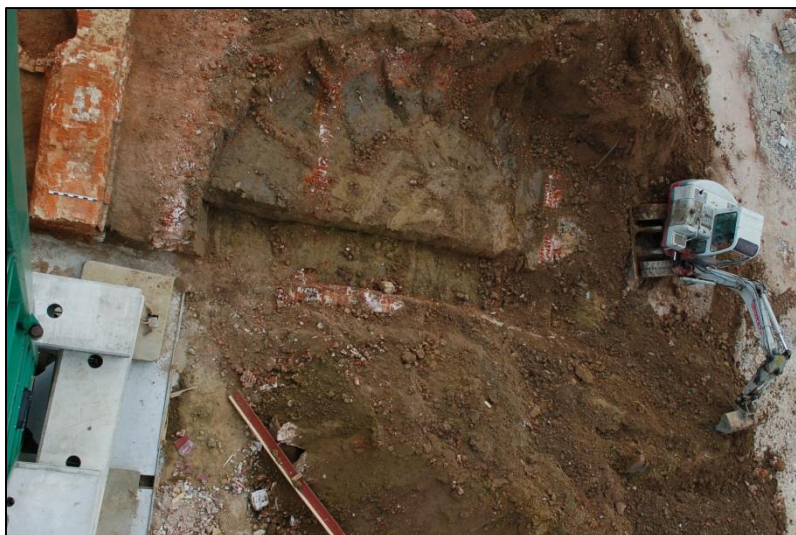

FIG. 36 De restanten van de funderingen van het oude klooster.

4.3 DE ARCHEOLOGISCH VONDSTEN

Tijdens de registratie werd zeer weinig archeologisch materiaal in situ ingezameld. Alleen enkele scherven aardewerk, fragmenten stenen bouwmaterial en een houten paal en plank werden

²³ Dit klooster werd afgebroken om de nieuwe vleugel van het rusthuis te bouwen.

²⁴ Baksteenformaat: 20 x 8 x 6 cm.

aangetroffen. De rest van het materiaal werd aan de oppervlakte ingezameld en in de vulling van de waterput en wordt verder beschouwd als aanlegvondst/losse vondst²⁵.

4.3.1 Metaal, glas, aardewerk en steen

De aangetroffen metalen voorwerpen waren gering. Er werd geen gebruik gemaakt van een metaaldetector. Als enigste bronzen voorwerpen vermelden we een ring, een kop van een speld en een fragment van een kam. De ijzeren voorwerpen beperkten zich vooral tot volledige en fragmenten van nagels (65 stuks) en beslagfragmenten (21 stuks). Verder vermelden we nog twee voorwerpen die door de Heemkundige kring van Gooik werden ingezameld. Een eerste, een mes in ijzer (fig. 37), werd als losse vondst geregistreerd en de bewaarplaats ervan is op dit ogenblik niet gekend. Een tweede betrof een volledig handkanon (fig. 38) uit de vulling van de waterput²⁶. Dit bevindt zich in het depot van de Heemkundige kring van Gooik. Deze vondst kon nog niet onderworpen worden aan een restauratie en een grondig onderzoek. Voor de volledigheid vermelden we één klein fragmentje lood.

Er werd slechts weinig glas ingezameld waaronder enkele fragmentaire bodems van flessen en bekers en enkele stukken vensterglas.

FIG. 37 Het ijzeren mes (foto: Jean-Paul De Loecker).

FIG. 38 Het handkanon uit de vulling van de waterput (foto: Jean-Paul De Loecker).

Het aangetroffen aardewerk (fig. 40) werd volledig bestudeerd en aan een assessment onderworpen²⁷. Het ensemble bestond uit rood-, grijs-, en witbakkend aardewerk, steengoed en majolica. Het rood aardewerk, dat meer dan 90% uitmaakt van de ingezamelde scherven, bleek regionaal van fabricage te

²⁵ Met dank aan de leden van de Heemkundige kring Gooik die dit materiaal inzamelden en aan ons bezorgen ter studie.

²⁶ Deze unieke vondst zou verder moeten bestudeerd worden.

²⁷ Met dank aan collega Koen De Grootte. Het digitale assessment vind men terug in de bijlage 8.5

zijn, net als het grijs. De vormen in rood aardewerk bestaan uit grapes, teilen, kommen, kannen, bordes, deksels, kamerpotten, papkommen, steelgrapes, steelkommen, voorraadpotten, vetvangers, vergieten en bloempotten. Het rood aardewerk is deels geglaazuurd. Het betreft meestal loodglazuur, uitgezonderd enkele voorbeelden van grapes en een vetvanger waar dit gemengd is met ijzer- of mangaanoxide. Als decoratie komt bij kommen en bordes geel en groen gekleurd dekkend slib voor, sliblijnen en sgrafitto op bordes en een kleistrip met vingerindrukken onder rand bij de voorraadpot. Het grijze aardewerk is vertegenwoordigd door teilen, kannen, voorraadpotten en bloempotten. Een voorraadpot vertoont een kleistrip met indrukken onder de rand. Het steengoed bestaat vooral uit 16de-eeuwse vormen uit Raeren: kan, kamerpot, oorpot ('mosterdpot'), kruik en fles (oliekannetje), waarvan de meeste op een vlakke bodem staan. Verschillende fragmenten vertonen een maldecoratie, vooral in de vorm van medaillons (onder meer een wapenschild omgeven met teksten en een datum 15??). Daarnaast zijn er ook enkele fragmenten van kan en eierdopbeker uit Siegburg (voor 1550) en fragmenten van kannen uit het Westerwald (17de eeuw), waarvan ook fragmenten met maldecoratie in de vorm van rozetten en stempels met florale motieven. Majolica is aanwezig als onbeschilderd monochroom wit, monochroom blauw beschilderd en polychroom beschilderd. Meerdere vormen werden aangetroffen: schotels, kannen, kommen, een papkom, een albarello en een tin geglaazuurd vloertegel.

De kern van dit ingezameld aardewerkmateriaal dateert uit de tweede helft van de 16de en de eerste helft van de 17de eeuw. Er is een kleine component ouder materiaal uit de eerste helft van de 16de eeuw aanwezig en een kleine hoeveelheid jonger, uit de tweede helft van de 17de eeuw. De aanwezigheid van majolica wijst zeker in de richting van een zekere welstand bij de kasteelbewoners. Ook al werd het materiaal met de hand ingezameld, toch geeft het ensemble een goed overzicht van de aardewerkconsumptie in het kasteel in de 16de en 17de eeuw. Voor de volledigheid vermelden we nog enkele fragmenten van pijpenpaarden pijpensteeltjes (5 stuks) en een geglaazuurd spinschijfje in Maaslands aardewerk (fig. 39).

Niet alleen werden er natuurstenen blokken aangetroffen in de muur en de muurfundering maar tevens werden er enkele ingezameld op het terrein en in de vulling van de waterput (24 stuks). Volgende gebruikte steensoorten kunnen herkend worden²⁸. In het muurparament zat vooral Ieperiaan- of Nummeliëten kalksteen²⁹ en blokken in Gobertange zandkalksteen³⁰. Al de brokstukken van gekapte stenen profielen, venster- en deurstijlen, vooral aangetroffen in de waterput, zijn vervaardigd uit hetzelfde Ieperiaan- of Nummeliëten kalksteen (fig. 41-42). Eén van de profielen opgeraapt in de opvullingslagen langs de muur vertoont aan de voorzijde een ingekraste pijl (fig. 42) net als een brokstuk uit de waterput. Uit diezelfde waterput kwam tevens een fragment van een sokkel (fig. 44) in Doornikse kalksteen tevoorschijn³¹. Als laatste steenmateriaal zijn 44 fragmenten Fumay leisteen te vermelden³².

Het enige aangetroffen gebruiksvoorwerp uit bot is het heft van een mes waarrond twee ringen metaal het geheel verstevingen (fig. 45).

FIG. 39 Een spinschijfje in Maaslands aardewerk.

²⁸ Met dank aan Dhr. Roland Dreesen voor de steendeterminatie.

²⁹ Dusar *et al.*, 2009, 345-352.

³⁰ Dusar *et al.*, 2009, 327-334.

³¹ Dusar *et al.*, 2009, 263-272.

³² Dusar *et al.*, 2009, 389.

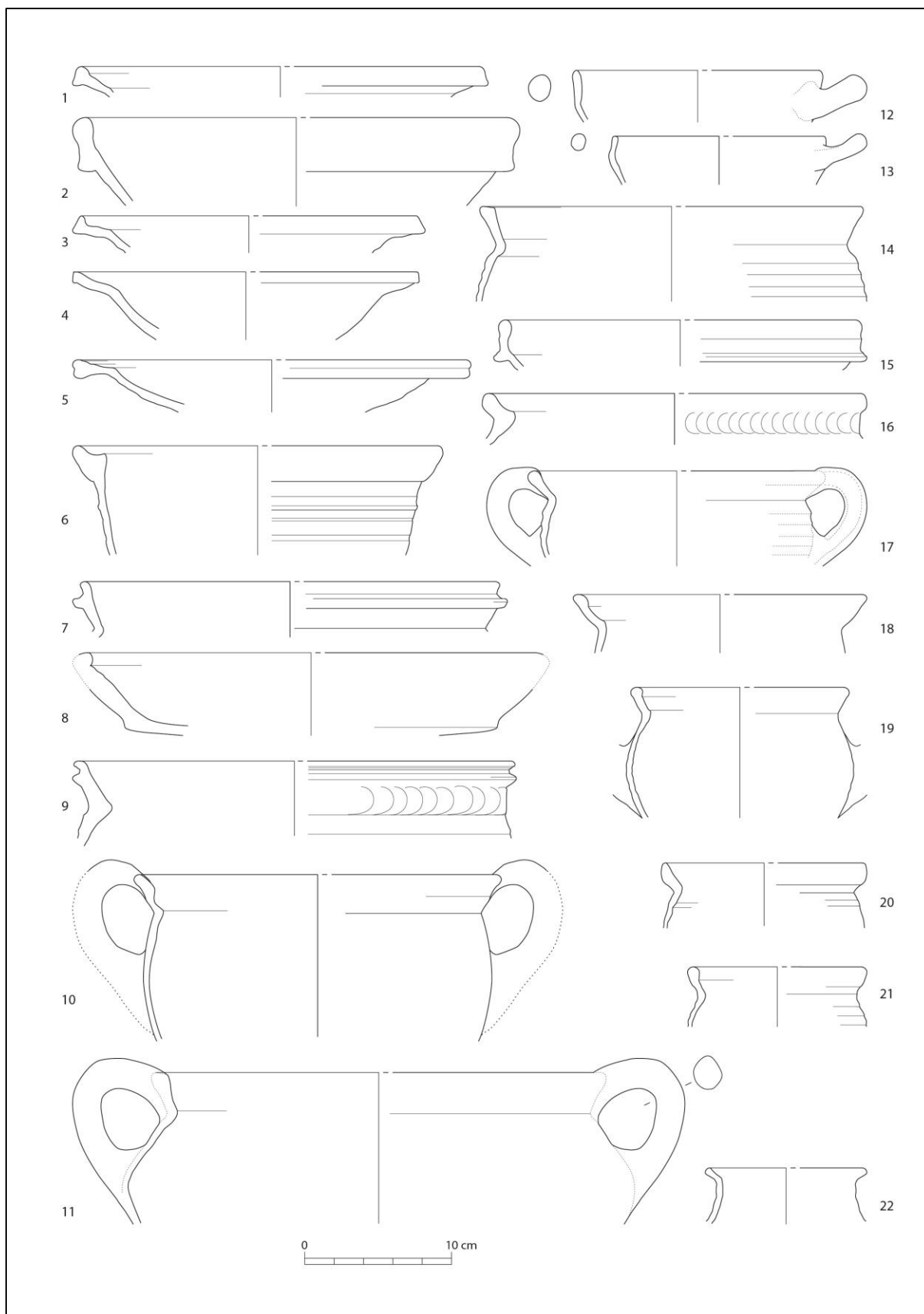

FIG. 40 Een selectie van het aangetroffen lokaal rood aardewerk.

FIG. 41 *Eén van de paramentstenen in Ieperiaan kalksteen.*

FIG. 42 *Profielen in Ieperiaan kalksteen.*

FIG. 43 *Profiel in Ieperiaan kalksteen met een ingekraste pijl.*

FIG. 44 *De sokkel in Doornikse kalksteen*

FIG. 44 *De sokkel in Doornikse kalksteen.*

FIG. 45 *Benen mesheft.*

4.3.2 Botmateriaal³³

Het botmateriaal, dat met de hand werd ingezameld, bestaat bijna volledig uit oppervlaktevondsten. Slechts een paar werden in de bovenste opvullingslagen van de gracht aangetroffen. Er werd, buiten het benoemen en tellen van het bot geen verder onderzoek uitgevoerd wegens het ontbreken van contextinformatie. Onderstaande tabel 1 geeft de resultaten van deze tellingen weer.

GOOIK, 2013, Bronnenweg: GO13BR			
HV			
wp	1	1	1
vlak	1	1	1
spoor	6	8	
inventarisnummer	007	010	001
MARIENE MOLLUSKEN			
oester (<i>Ostrea edulis</i>)			36
LANDSLAKKEN			
wijngaardslak (<i>Helicidae</i> sp.)			7
VOGELS			
kip (<i>Gallus gallus</i> f. <i>domestica</i>)			1
ZOOGDIEREN			
haas (<i>Lepus europaeus</i>)			1
hond (<i>Canis lupus</i> f. <i>familiaris</i>)			10
varken (<i>Sus scrofa</i> f. <i>domestica</i>)		2	12
rund (<i>Bos primigenius</i> f. <i>taurus</i>)	1	1	51
schaap (<i>Ovis ammon</i> f. <i>aries</i>)			19
schaap (<i>Ovis ammon</i> f. <i>aries</i>)/			
geit (<i>Capra aegagrus</i> f. <i>hircus</i>)		1	120
rib - groot zoogdier		2	61
rib - middelgroot zoogdier		2	24
wervel - groot zoogdier			1
wervel - middelgroot zoogdier			2
niet gedetermineerde zoogdierresten	-	3	75

TABEL 1 Determinatielijst van het botmateriaal.

³³ Deze studie is het werk van collega An Lentacker.

4.3.3 Plantaardige resten³⁴

Enkele stalen zijn geëvalueerd op de aanwezigheid van zaden en vruchten. Het betreft 7 stalen uit verschillende opvullingslagen van de gracht (fig. 25). De resultaten zijn weergegeven in tabel 2.

De meeste stalen bevatten redelijk tot veel zaden en vruchten. De meeste zijn onverkoold en de bewaring is matig. De stalen uit sporen 8 en 18 bevatten weinig botanische resten.

Van gebruiksplanten zijn relatief weinig resten gevonden. Naast enkele verkoolde resten van granen zijn er vooral onverkoelde zaden van fruit en noten gevonden. Het zijn allemaal de gewone soorten voor deze periode in deze regio. De meeste soorten zoals hazelnoot (*Corylus avellana*), vlier (*Sambucus* sp.) en braam (*Rubus fruticosus*) kunnen verzameld zijn in de omgeving. Andere zoals aardbeien (*Fragaria vesca*), kersen (*Prunus avium*) en pruimen (*Prunus* sp.) zullen in tuinen en boomgaarden zijn gekweekt. Enkele zoals vijg (*Ficus carica*) en druif (*Vitis vinifera*) kunnen zijn ingevoerd uit zuidse streken. Lokaal werden ze echter ook wel op beschutte plaatsen gekweekt in tuinen³⁵, voornamelijk door kloosterordes en welgestelden. Verder zijn met postelein (*Portulaca oleracea*) en hop (*Humulus lupulus*), dat vroeger ook als groente werd gegeten, ook enkele resten van kruiden en groenten gevonden. Zwarte mosterd (*Brassica nigra*) en maanzaad (*Papaver somniferum*) werden gekweekt voor de oliehoudende zaden, vlas (*Linum usitatissimum*) en hennep (*Cannabis sativa*) zowel voor de olie als de vezels. Wouw (*Reseda luteola*) kan als verplant zijn gebruikt maar komt ook voor in wegbermen, in braakland en op stortplaatsen.

Opmerkelijk is de aanwezigheid van goudsbloem (*Calendula officinalis*) (fig. 445 waarvan zover bekend in Vlaanderen nooit eerder resten zijn aangetroffen. Wel zijn er meldingen uit Brussel³⁶ en in Nederland uit Dordrecht³⁷, Gouda³⁸, Den Haag³⁹, Tiel⁴⁰ en Oud-Beijerland⁴¹. Goudbloem is waarschijnlijk afkomstig uit het Middellandse Zeegebied en werd gekweekt als sierplant. Er werden ook symbolische waarden aan toegeschreven. Het kende ook medicinale toepassingen⁴² en wordt vandaag nog altijd in de kruidengeneeskunde gebruikt⁴³.

De meerderheid van de zaden is echter afkomstig van onkruiden. De meeste soorten vinden een plaats in door mens en dier beïnvloede plaatsen: akkers, (moes)tuinen, tredplanten en ruderalen.

Knopherik (*Raphanus raphanistrum*) en spurrie (*Spergula arvensis*) kunnen in graanakkers gegroeid hebben. Vogelmuur (*Stellaria media*), ganzenvoetsoorten (*Chenopodium* sp.), beklierde duizendknoop (*Polygonum lapathifolium*) en zwarte nachtschade (*Solanum nigrum*) zijn voorbeelden van soorten die in archeologische context vaak in verband worden gebracht met de aanwezigheid van tuinen. Deze onkruiden kunnen echter ook voorkomen op tal van andere plaatsen waar voedingsstoffen zich door tussenkomst van mens en dier hebben opgehoopt, zogenaamde ruderaal plaatsen. Grote (*Urtica dioica*) en klein brandnetel (*U. urens*) zijn bekende soorten die voorkomen op stikstofrijke ondergrond daar waar organische afval zich heeft opgehoopt. Kleine brandnetel kan eveneens in goed bemeste hakvruchtakkers voorkomen. Soorten met een voorkeur voor voedselrijke plaatsen komen ook vaak voor aan de randen van en op braakliggende akkers. Herderstasje (*Capsella bursa-pastoris*), varkensgras (*Polygonum aviculare*) en ijzerhard (*Verbena officinalis*) zijn tredplanten die op en langs wegen en paden voorkomen.

Van graslandplanten en soorten van de oeverbegroeiing van de gracht zijn slechts weinig resten gevonden.

³⁴ Deze studie en bijhorende tekst is het werk van collega Brigitte Cooremans.

³⁵ Dodoens 1644.

³⁶ Lien Speleers pers.comm.

³⁷ Kooistra et al. 1998.

³⁸ Kok & Kuijper 2001, Hänninen 2007.

³⁹ Vermeeren et al. 2010.

⁴⁰ de Man 1996.

⁴¹ van Haaster & Hänninen 2011.

⁴² Dodoens 1644.

⁴³ De Cleene & Lejeune 2000.

spoor	6	10	11	8	18	9	15	
inventarisnummer	7	8	9	10	11	12	13	
opmerking	botje/ graatje	slakje	slakje	bot, glas	worteltjes	slakje		
Densiteit	v	v	r	zw	w	r	r	
Diversiteit	v	v	r	zw	w	r	r	
Bewaring	ov, c, min	ov, c	ov	c, ov	ov	ov	ov	
Conditie	m	s	m	m	m	m	m	

Mogelijke gebruiksplanten								
<i>Avena</i> sp. (c)	-	-	-	-	-	x	-	haver
<i>Brassica nigra</i>	x	-	x	-	-	x	-	zwarte mosterd
<i>Calendula officinalis</i>	x	-	-	-	-	-	-	goudsbloem
<i>Cannabis sativa</i>	-	-	-	-	-	x	-	hennep
Cerealia (c)	-	-	-	x	-	x	-	granen
<i>Corylus avellana</i> fr.	x	-	-	-	-	-	-	hazelnoot
<i>Ficus carica</i>	x	-	-	-	-	-	-	vijg
<i>Fragaria vesca</i>	x	-	-	-	-	-	-	aardbei
<i>Humulus lupulus</i>	x	-	-	-	-	-	-	hop
<i>Linum usitatissimum</i> kapsel fr.	x	-	-	-	-	-	-	vlas
<i>Papaver</i> cf. <i>somniferum</i>	-	-	x	-	-	-	-	waarschijnlijk maanzaad
<i>Portulaca oleracea</i>	x	-	x	-	-	-	-	postelein
<i>Prunus avium</i>	x	-	-	-	-	-	-	zoete kers
<i>Prunus</i> sp. fr.	x	-	-	-	-	-	-	pruimen
<i>Reseda luteola</i>	x	x	x	-	x	x	-	wouw
<i>Rubus fruticosus</i>	x	x	-	-	-	-	-	bramen
<i>Sambucus ebulus</i>	-	x	x	-	x	x	-	kruidvlier
<i>Sambucus nigra</i>	x	x	x	x	-	x	x	gewone vlier
<i>Sambucus</i> sp. fr.	x	x	x	x	-	x	x	vlier
<i>Secale cereale</i> (c)	x	-	-	-	-	-	-	rogge
<i>Triticum</i> cf. <i>aestivum</i> (c)	x	-	-	-	-	-	-	waarschijnlijk broodtarwe
<i>Vitis vinifera</i>	x	-	-	-	-	-	-	druif

Wilde planten								
<i>Aethusa cynapium</i>	x	-	x	-	-	-	-	hondspeterselie
<i>Agrostemma githago</i>	-	-	-	-	-	x	-	bolderik
<i>Alisma</i> sp. (embryo)	x	-	-	-	-	-	-	waterweegbree
<i>Anagallis arvensis</i>	x	x	x	-	-	-	x	guichelheil
<i>Aphanes arvensis</i>	x	-	-	-	-	-	-	grote leeuwenklauw
<i>Arctium minus/lappa</i>	x	-	-	-	-	-	-	kleine of grote klit
<i>Atriplex</i> sp.	x	x	x	-	-	x	x	melde
<i>Capsella bursa- pastoris</i>	x	x	-	-	-	x	x	herderstasje
<i>Carduus crispus</i>	x	-	-	-	-	-	-	kruldistel
<i>Carex birta/riparia</i>	x	x	-	-	-	-	-	ruige of oeverzegge
<i>Carex</i> sp.	x	x	x	-	x	x	-	zegge

<i>Cerastium fontanum</i>	-	x	-	-	-	-	-	gewone hoornbloem
<i>Chenopodium album</i>	x	x	x	-	x	x	x	melganzenvoet
<i>Chenopodium ficifolium</i>	-	x	x	-	-	x	-	stippelganzenvoet
<i>Chenopodium ficifolium / polyspermum</i>	x	x	x	-	-	x	x	stippel- of korrelganzenvoet
<i>Chenopodium glaucum / rubrum</i>	-	-	x	-	-	-	-	zeegroene of rode ganzenvoet
<i>Chenopodium polyspermum</i>	-	x	x	-	-	x	-	korrelganzenvoet
<i>Chenopodium sp.</i>	-	x	x	-	-	x	-	ganzenvoet
<i>Cirsium arvense</i> type	-	-	-	-	-	x	-	akkerdistel type
<i>Cirsium vulgare</i>	-	x	-	-	-	-	-	speerdistel
<i>Cirsium sp. / Carduus sp.</i>	-	x	-	-	x	-	-	vederdistel of distel
<i>Conium maculatum</i>	x	x	-	-	-	x	x	gevlekte scheerling
<i>Daucus carota</i>	-	x	-	-	-	-	-	peen
<i>Dipsacus fullonum</i>	x	x	-	-	-	-	x	grote kaardenbol
<i>Epilobium hirsutum</i>	-	x	x	-	-	-	-	harig wilgenroosje
<i>Fallopia convolvulus</i>	-	x	-	-	-	-	-	zwaluwtong
<i>Fumaria officinalis</i>	x	-	-	-	-	-	-	gewone duivenkervel
<i>Galeopsis tetrahit</i> type	-	x	-	-	-	-	-	gewone hennepnetel type
<i>Hyoscyamus niger</i>	x	-	x	-	-	x	x	bilzekruid
Lamiaceae fr.	-	-	-	x	-	x	-	lipbloemigen
<i>Lamium cf. album</i>	-	-	x	-	-	-	-	waarschijnlijk witte dovenetel
<i>Lamium sp.</i>	x	x	-	-	-	x	-	dovenetel
<i>Lapsana communis</i>	-	-	-	-	-	x	-	akkerkool
<i>Luzula sp.</i>	-	x	-	-	-	-	-	veldbies
<i>Lycbnius flos-cuculi</i>	-	x	-	-	-	-	-	echte koekoeksbloem
<i>Lycopus europaeus</i>	-	x	-	-	-	-	-	wolfspoot
<i>Malva sp.</i>	-	-	x	-	-	-	-	kaasjeskruid
<i>Marrubium vulgare</i>	x	-	-	-	-	x	x	malrove
<i>Mentha aquatica / arvensis</i>	x	x	x	-	-	x	x	water- of akkermunt
<i>Montia fontana</i>	-	x	x	-	-	-	-	groot bronkruid
<i>Papaver argemone</i>	-	-	x	-	-	-	-	ruige klaproos
<i>Papaver dubium / rhoeas</i>	x	-	-	-	-	-	-	bleke of grote klaproos
Poaceae	-	-	x	-	x	-	-	grassen
<i>Polygonum aviculare</i>	x	x	x	-	-	x	x	varkensgras
<i>Polygonum hydropiper</i>	-	x	x	-	x	x	-	waterpeper
<i>Polygonum hydropiper / mite</i>	-	-	x	-	-	x	x	waterpeper of zachte duizendknoop
<i>Polygonum lapathifolium</i>	x	x	x	-	-	x	x	beklierde duizendknoop
<i>Polygonum mite</i>	x	-	-	-	-	-	-	zachte duizendknoop
<i>Polygonum persicaria</i>	x	x	-	-	-	-	-	perzikkruid
<i>Polygonum sp. (c)</i>	-	x	-	-	-	-	-	duizendknoop
<i>Potentilla cf. erecta</i>	-	x	x	-	-	-	-	misschien tormentil
<i>Prunella vulgaris</i>	-	-	-	-	-	x	-	gewone brunel
<i>Ranunculus arvensis</i>	x	-	-	-	-	-	-	akkerboterbloem

<i>Ranunculus repens</i> type	x	x	-	-	-	-	-	kruipe boterbloem type
<i>Ranunculus sardous</i>	x	x	-	-	-	-	-	behaarde boterbloem
<i>Ranunculus sceleratus</i>	x	-	-	-	-	-	-	blaartrekkende boterbloem
<i>Ranunculus</i> sp.	-	x	-	-	-	x	-	boterbloem
<i>Raphanus raphanistrum</i> peulfr.	x	-	x	-	-	-	-	knopherik
<i>Rorippa</i> cf. <i>palustris</i>	-	x	-	-	-	-	-	misschien moeraskers
Rosaceae (stekel)	x	-	-	-	-	-	-	rozenfamilie
<i>Rumex acetosella</i>	x	-	x	-	-	-	-	schapenzuring
<i>Rumex</i> cf. <i>conglomeratus</i>	-	x	-	-	-	x	-	waarschijnlijk kluwenzuring
<i>Rumex</i> cf. <i>crispus</i>	-	-	-	-	-	x	-	waarschijnlijk krulzuring
<i>Rumex</i> sp.	x	x	x	-	x	x	x	zuring
<i>Rumex</i> sp. (c)	-	-	-	-	-	-	x	
<i>Scirpus setaceus</i>	-	x	x	-	x	-	-	borstelbies
<i>Scirpus sylvaticus</i>	-	-	x	-	-	-	-	bosbies
<i>Sceleranthus annuus</i>	x	-	-	-	-	-	-	eenjarige hardbloem
<i>Setaria</i> cf. <i>pumila</i>	x	-	-	-	-	-	-	geelrode naalbaar
<i>Setaria</i> sp. fr.	x	-	-	-	-	-	-	naalbaar
<i>Solanum dulcamara</i>	-	x	-	-	-	-	-	bitterzoet
<i>Solanum nigrum</i>	x	-	x	-	-	x	-	zwarte nachtschade
<i>Solanum</i> sp. fr.	x	-	-	-	-	-	-	nachtschade
<i>Sonchus arvensis/oleraceus</i>	-	x	-	-	-	-	-	akker- of gewone melkdistel
<i>Spergula arvensis</i>	x	-	-	-	-	-	-	gewone spurrie
<i>Stellaria media</i>	x	x	x	-	x	x	x	vogelmuur
<i>Urtica dioica</i>	x	x	x	-	x	x	x	grote brandnetel
<i>Urtica urens</i>	x	x	x	-	-	x	x	kleine brandnetel
<i>Verbascum</i> sp.	-	x	-	-	-	-	-	toorts
<i>Verbena officinalis</i>	x	x	x	-	x	x	x	ijzerhard
<i>Vicia</i> sp. (min)	x	-	-	-	-	-	-	wikke
Indeterminata	x	x	-	-	-	x	-	
Indeterminata (min)	x	-	-	x	-	-	-	

Overig								
knoppen	x	x	-	-	-	x	x	
insecte-ei	x	x	x	-	-	x	x	
vliegenpop	x	x	-	-	-	-	-	
mos	-	x	-	-	-	-	-	

TABEL 2 Zaden en vruchten aangetroffen in de verschillende onderzochte lagen van de gracht. De resten zijn onverkoold tenzij anders vermeld (c=verkoold). (fr.=fragment, lb.=lemma basis, zw=zeer weinig, w=weinig, v=veel, s=slecht, m=matig, g=goed).

FIG. 46 Goudsbloem (*Calendula officinalis*).

Samengevat kan worden gesteld dat, althans op botanisch vlak, deze grachtvulling vooral afval bevat. Er zijn enkele resten van mogelijke gebruiksplanten in terecht gekomen. Hierbij is de aanwezigheid van goudsbloem opmerkelijk. Het is een soort die slechts zelden wordt gevonden. Daarnaast is het soortenspectrum van de onkruiden een reflectie van een antropogeen verstoord milieu. Globaal bekeken is de botanische inhoud van de verschillende lagen vrij homogeen.

5. Conclusie

Over de plaats en het uitzicht van de burcht te Gooik was in het verleden weinig gekend. De melding, de registratie en het onderzoek van deze toevalsvondst leverde bijkomende informatie op over deze voor Gooik belangrijke site. Vooreerst kon aan de hand van de geregistreerde overblijfselen en een studie van het kaartmateriaal, de exacte plaats van de oude burcht gelokaliseerd worden. Door de vernieling van de burcht op het einde van de 17de eeuw, de aanleg van de nabijgelegen boerderij in de 18de eeuw, het bouwen van het klooster in de 19de eeuw en de uitbreiding van het rusthuis ten westen van de site werden al meerdere funderingen en resten van de burcht vernield. De fundering en een deel van de opbouw van de muur, die in 2013 werden aangesneden, lijken bijgevolg de enigste resten te zijn die overgebleven waren. Sommige cartografische bronnen geven een duidelijk beeld van hoe het kasteel er werkelijk uitzag. De beschrijving van de vernielers, maarschalk de Rosen op het einde van de 17de eeuw, komt goed overeen met de afbeeldingen die we op de figuratieve kaarten terugvinden. Van één van de twee torens die in de tekst worden vermeld en die duidelijk op een figuratieve kaart uit de 18de eeuw zichtbaar zijn, werd de fundering op het zuidelijk deel van het terrein aangetroffen.

De burcht was een imposant gebouw waarvan de dikke muren getuigen. Het zorgvuldig uitgevoerd bouwwerk zal in oorsprong zeker een militaire functie gehad hebben. Meerdere vondsten tonen de welstand van de bewoners aan. Ook het aantreffen van enkele zaden van goudsbloem, oorspronkelijk afkomstig uit Zuid-Europa, wijst in die richting. Rond de burcht werden enkele restanten aangetroffen van de uit historische teksten gekende gracht, zoals beschoeiingspalen en opvullingslagen. Het buitenparament in natuursteen van het onderste deel van de funderingen is hier eveneens een aanwijzing voor. De aanwezigheid van een ophaalbrug en een stoere toren, zoals maarschalk de Rosen vermeldt in zijn tekst, ligt dus voor de hand. De gracht is niet meer zichtbaar op de figuratieve kaart van de 18de eeuw aan de westzijde van het gebouw. De gracht moet op dat ogenblik al gedempt geweest zijn en werd vervangen door een grote rechthoekige vijver. Zeker is wel dat men gemakkelijk aan water geraakte om de gracht en de latere vijver te vullen. De naam van de site “Bronnenweg” wijst op de aanwezigheid van bronnen in de ondergrond, wat we op het terrein zelf konden vaststellen.

6. Bibliografie

- BALLET G., DE LOECKER J.P., DOOMST M., VAN LAETHEM W. & VOSSEN J. 1988: Een eeuw klooster... een eeuwigheid engagement. Het klooster van Gooik 1888 – 1988. *Bijdrage tot de Gooikse Heemkunde*, 1988/2, 9 – 26.
- DE CLEENE M. & LEJEUNE M.C. 2000: *Compendium van rituele planten in Europa*. Stichting Mens en Cultuur, Gent.
- DE LOECKER J.P. 2013: De burcht van Gooik, *Rausa, Erfgoedtijdschrift voor Borchtlombeek, O.L.V.-Lombeek, Pamel en Strijtem* 9, Roosdaal 16-17.
- DE MAN R. 1996: Botanische resten uit een viertal laat middeleeuwse beerputten te Tiel. *Intern Verslag Archeobotanie/ROB*, Amersfoort.
- DE SMEDT J. & PEETERMANS F. 2010: *Al wandelend door Gooik. Met een blik op mens en landschap anno 1705*, uitgegeven door Heemkundige kring Gooik.
- DE WEERDT L. 1932: Uit het verleden van Gooik. *Gedenkschriften Geschied- en Oudheidkunde van Halle* 8, 23-27.
- DE WEERDT L. 1978. Waar eens de burcht en kasteelhoeve stonden te Gooik! *Het Oude Land van Edingen* VI, 2, 117-120.
- DODOENS R. 1644: *Cruydtboeck*, Antwerpen.
- DREESEN R., DUSAR M. & DOPERÉ F. 2001: *Atlas natuursteen in Limburgse monumenten; geologie, beschrijving, herkomst en gebruik*. Provinciaal Natuurcentrum Het Groene Huis, Genk.
- DUSAR M., DREESEN R., & DE NAEYER A. 2009: *Renovatie en restauratie. Natuursteen in Vlaanderen, versteend verleden*, Kluwer, Mechelen.
- HÄNNINEN K. 2007: Medicinale planten uit een 16de-eeuwse kloostertuin aan de Groeneweg in Gouda. *BIAXiaal* 353.
- KOK R. & KUIJPER W.J. 2001: Krullen van de timmerman, boekweit voor de pijpen en een Goudse goudsbloem. Botanisch onderzoek van de opgraving Gouda-Bolwerk. *Westerheem* 50 (3), 109-116.
- KOOISTRA L.I., HÄNNINEN K., VAN HAASTER H. & VERMEEREN C. 1998: Voedselresten in beer en afval. Botanisch onderzoek aan beerputten, afvalkuilen en ophogingslagen van de steden Dordrecht en Nijmegen uit de 12de-20ste eeuw. *BIAXiaal* 52.
- VAN BAVEGEM J. 2014 : Het kasteel van Gooik. *Gooik* 103, 48-51.
- VAN HAASTER H. & HÄNNINEN K. 2011: Archeobotanisch onderzoek in het plangebied Beneden Molendijk in Oud-Beijerland (16de-19de eeuw). *BIAXiaal* 530.
- VERBESSELT J. 1988: Gooik. *Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13e eeuw. Deel 22: Lenik, Wambeek, Gooik, Het Diets domein van de abdij Nijvel*, Koninklijk Geschied- en Oudheidkundig genootschap van Vlaams-Brabant, Brussel 430-548.
- VERHOEVEN M. & KEIJERS D. 2011: *Landschap en archeologie in het Pajottenland. Een archeologische studie in het kader van de ruilverkaveling in de Gemeente Gooik, Vlaams-Brabant. Onderzoek uitgevoerd in opdracht van de Vlaamse Landmaatschappij*, RAAP-rapport 2262, Weesp.
- VERMEEREN C., HÄNNINEN K. & VAN BEURDEN L. 2010: Industriële, medicinale of sierplanten? Vondsten van stokroos (*Alcea rosea* L.), goudsbloem (*Calendula officinalis* L.) en weverskaarde (*Dipsacus sativus* [L.] Honck.) uit 15de-eeuws Den Haag. In: BAKELS C., FENNEMA K., OUT W.A. & VERMEEREN C. (eds.): *Van planten en slakken*, Leiden 237-246.

VYNCKIER G. 2013: *Muren, muren, muren en nog eens muren: archeologische toevalsvondsten in Vlaams-Brabant in 2013*. Archeologie 2013, Recent archeologisch onderzoek in Vlaams-Brabant, 28-29.

WYNANTS Y. 1988: Het kasteel van Gooik. (onuitgegeven nota).

<http://www.aerial-media.be/> (geraadpleegd op 25/09/2015).

http://www.heemkunde-gooik.be/index.php?option=com_phocagallery&view=category&id=962:gooikse-kasteelhoeveborcht&Itemid=42 (geraadpleegd op 25/09/2015).

http://www.heemkunde-gooik.be/index.php?option=com_phocagallery&view=category&id=608:kerkarchief-vlaams-brabant&Itemid=41 (geraadpleegd op 25/09/2015).

<http://www.gooik.be/vrije-tijd/toerisme/algemene-informatie> (geraadpleegd op 25/09/2015).

<http://www.geheugenvannederland.nl/?/nl/items/NESAO1:LO3-0130/&st=Flandria%20et%20Zeelandia&sc=%28cql.serverChoice%20all%20Flandria%20%20AND%20et%20%20AND%20Zeelandia%29&singleitem=true> (geraadpleegd op 28/01/2016).

7. Digitale bijlagen (cf. CD)

7.1 SPORENLIJST

7.2 FOTO INVENTARIS

7.3 FOTO'S

7.4 PLANINVENTARIS

7.5 ASSESSMENT AARDEWERK